

Freski
Jerzego Nowosielskiego
w cerkwi św. Jana Klimaka

Ks. Henryk Paprocki

Teologiczna koncepcja polichromii
w dolnej cerkwi w Warszawie
na Woli

się podstawą projektu. Autor projektu umieścił w centrum kompozycji, pod witrażem z *Deisis*, postać Matki Bożej *Oranty*, Orędowniczki, która według apokryfów oręduje za zmarłymi i zstępuje do Otchłani w święto Paschy, aby do dnia Pięćdziesiątnicy uwolnić znajdujące się tam dusze od cierpień²¹

Jednym z najbardziej charakterystycznych typów ikonograficznych przedstawiających Matkę Boską jest w Kościele prawosławnym właśnie typ *Oranty*, który w ciągu pierwszych trzech wieków symbolizował duszę ludzką i potem nie od razu identyfikował się z Matką Boską, będąc najpierw symbolem Kościoła. Od IX w. we wnęce absydy umieszcza się przedstawienie Matki Bożej w postaci *Oranty*, co symbolizuje modlący się Kościół²².

Równocześnie to dzięki Matce Bożej dokonano się wcielenie Chrystusa, a o istocie tego aktu mówi tekst liturgiczny:

Boga ludzie nie mogą widzieć, na Niego nie śmieją patrzeć zastępy aniołów. Przez Ciebie, Najczystsza, objawiło się ludziom Słowo wcielone, które wywyższając z wojskami niebios, Ciebie wystawiamy²³.

Pozostałe sceny odnoszą się do aniołów. Dlaczego? Zgodnie z tekstem akatysty Matka Boża jest chwałą ludzi i aniołów:

Jesteś chwałą ludzi i aniołów, Dziewico, bowiem zrodziłaś Chrystusa, Zbawcę naszych dusz²⁴.

Stąd też obecność w tej kompozycji dwóch archaniołów, Gabriela i Michała. Archanioł Gabriel zjawił się Matce Bożej, zwiastując Jej wcielenie Syna Bożego (Łk 1,26-38), o czym mówi również akatysta:

Archanioł z nieba posłan był, by „raduj się” Matce Boga rzekł. A kiedy ujrzał, że na jego bezcielesny głos bierzesz na siebie ciało, Panie, stanął w zachwycie wołając do Niej: „Raduj się, przez Którą jaśniej radość”²⁵.

Postać św. Mikołaja Cudotwórcy

²¹ *Apokryfy driewniej Rusi. Tieksty i issledowanija*, red. N. Milkow, Moskwa 1997, s. 75-90.

²² J. Klinger, *Zarys prawosławnej mariologii*, [w tegoż:] *O istocie prawosławia. Wybór pism*, s. 231, 230.

²³ *Euchologion*, Warszawa 2016, I, s. 297.

²⁴ Teotokion po szóstej pieśni kanonu jutrzni V soboty Wielkiego Postu.

²⁵ Akatysta do Bogurodzicy, ikos pierwszy.

Fragment fresku przedstawiający postaci Marii Matki Bożej i św. Józefa, któremu została zaślubiona.

Aniele Chrystusowy, stróżu mój święty, obrońco duszy i ciała mego, wszystko mi przebac, czym tylko zgrzeszyłem w dniu dzisiejszym, i wybaw mnie od wszelkiego podstępny wrogiemu mi nieprzyjaciela, abym żadnym grzechem nie zagniewał mego Boga, ale módl się za mnie grzesznego i niegodnego sługę, abys okazał mnie godnym dobroci i miłosierdzia Najświętszej Trójcy i Matki mego Boga, Jezusa Chrystusa, i wszystkich świętych. Amen²⁷.

Teksty liturgiczne mówią poza tym o obecności aniołów przy śmierci człowieka:

Wejdźcie święci moi aniołowie, stańcie przed sądem Chrystusa, uklęknięcie w duchu i płacziwie zawołajcie doń: Zmituj się, Stwórco wszystkich, nad dziełem Twych rąk, Dobry, i nie odrzucaj go.

Przez ręce świętych aniołów, świętobliwe i czyste, zabierz mnie, Władczyni, abym okryty ich skrzydłami nie ujrzał smrodliwego, mrocznego i niegodnego widoku biesów.

Teraz bowiem cały czas mego życia jak dym przemija i stoją już aniołowie postani przez Boga, miłosiernie czekając na moją nieczystą duszę.

Ratuj mnie, wielki książę Boży Michale, wodzu aniołów, gdyż przyzywam Twe święte imię, abys mi pomógł, milczą bowiem moje usta i mój język jest związany.

Zmitujcie się nade mną, najświętsi aniołowie Boga wszechwładnego, i wybawcie mnie z wszystkich złych komór celnych, nie mam bowiem dobrych uczynków, które przewyższyłyby miarę moich złych czynów.

Gdy wyjdziecie najświętsi moi aniołowie i staniecie przed Sądem Chrystusa, uklęknięcie z płaczem i zawołajcie: Zmituj się, Stwórco wszystkich, nad dziełem rąk Twoich, Dobry, i nie odrzucaj mnie²⁸.

²⁷ Z modlitw wieczornych.

²⁸ *Euchologion*, I, s. 246, 247, 259, 262-263, 264-265.

Święto Narodzenia NMP (nad wejściem po lewej stronie)

Sprawiedliwy mężu, Najwyższy zna twoje pragnienie. Usłyszał twoje prośby i westchnienia i postanowił uczynić cię szczęśliwym na ziemi. Twoja żona pocznie z ciebie i urodzi córkę, która błogosławiona będzie między niewiastami: wszystkie pokolenia będą zwały Ją błogosławioną. (...) Sam Pan daje Jej imię Maryja. Od dzieciństwa ma być Ona poświęcona świątyni, a w niej samemu Panu – tak, jak to ślubowaliście. Będzie Ona wielka, wybrana, potężna i pełna Ducha Świętego. Jej poczęcie będzie cudowne; cudowne także będzie Jej całe życie i wszystkie Jej dzieła. (...) Najwyższy chce cię uczynić szczęśliwą i błogosławioną. Ciebie obrał na matkę Tej, która ma począć i urodzić Jednorodzonego Syna Ojca. Ty urodzisz córkę, która z woli Bożej nazywać się będzie Maryja. Błogosławiona będzie Ona między niewiastami i pełna Ducha Świętego. W Niej spełnią się prorocтва waszych Ojców. Ona będzie bramą życia i zbawienia dla dzieci Adama.

Protoewangelia Jakuba rozdz. I-VII

Święto Zaśnięcia NMP (nad wejściem po prawej stronie)

W macierzyństwie dziewictwo zachowałeś, a w zaśnięciu świata nie porzuciłaś, Bogurodzico. Odeszłaś bowiem do Życia, Matką będąc Życia, i Twymi modlitwami wybawiasz od śmierci dusze nasze.

Troparion święta

Prorok Król Salomon

Oto daję ci serce mądre
i rozumne, że takiego jak ty
jeszcze nie było przed tobą
i takiego jak ty również po tobie
nie będzie.

1 Krl 3, 5-12

Mądrość jest zrodzona przed
początkiem świata.

Prz 8, 22-31

Pamiętaj o swoim Stwórcy
w kwiecie swojego wieku,
zanim nadejdą złe dni i zbliżą
się lata, o których powiesz: Nie
podobają mi się.

Kzn 12, 1

Mądrość (...) jest odbłaskiem
wieczystej światłości,
zwierciadłem bez skazy
działania Boga, obrazem Jego
dobroci.

Mdr 7, 24-26

*Fragment fresku przedstawiający postaci Marii
Matki Bożej i św. Józefa, któremu została
zaślubiona.*

Fresk na str. północnej przedstawiający:

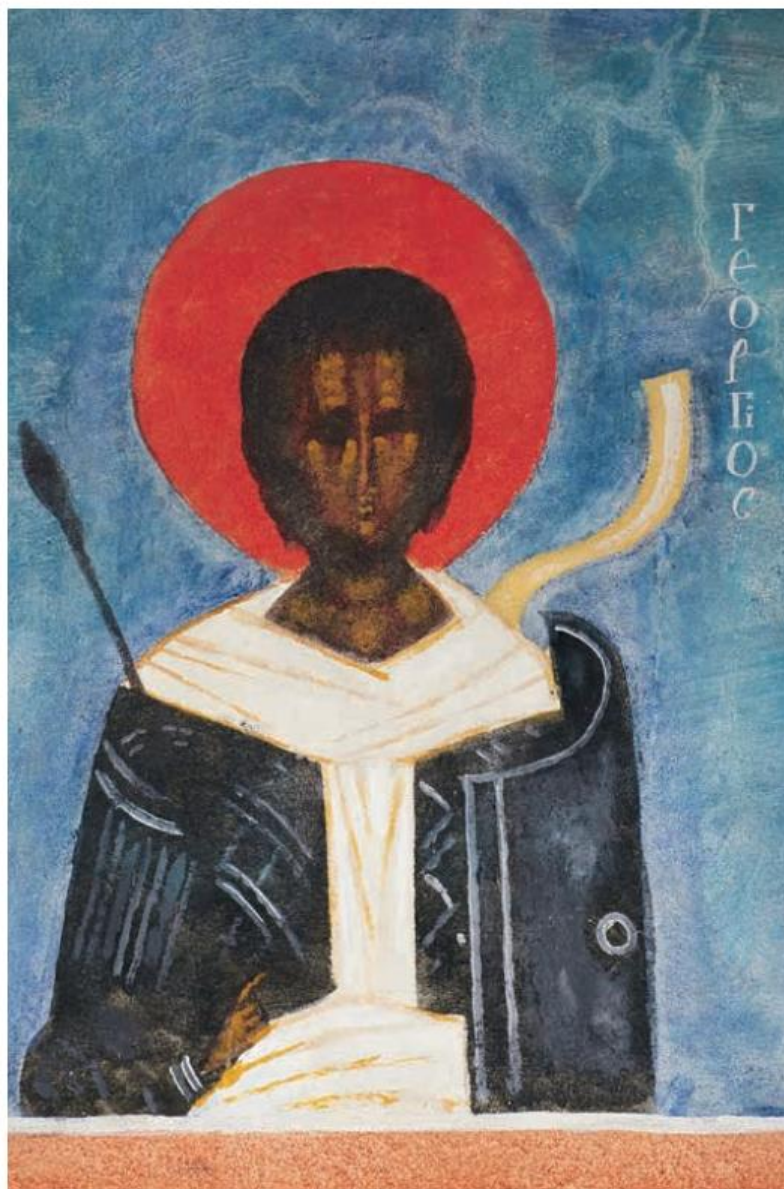
1. Spotkanie Pańskie
2. Wprowadzenie do świątyni Najświętszej Bogurodzicy Marii

Święto Spotkania Pańskiego

Raduj się, Łaski Pełna
Bogurodzico Dziewico, bowiem
z Ciebie zajaśniało Słońce
Sprawiedliwości, Chrystus Bóg
nasz, oświecający znajdujących
się w ciemnościach. Wesel
się i ty, Starcze sprawiedliwy,
który wzięłeś w swoje
ramiona Wyzwolicieła dusz
naszych, dającego nam
zmartwychwstanie.

Troparion święta

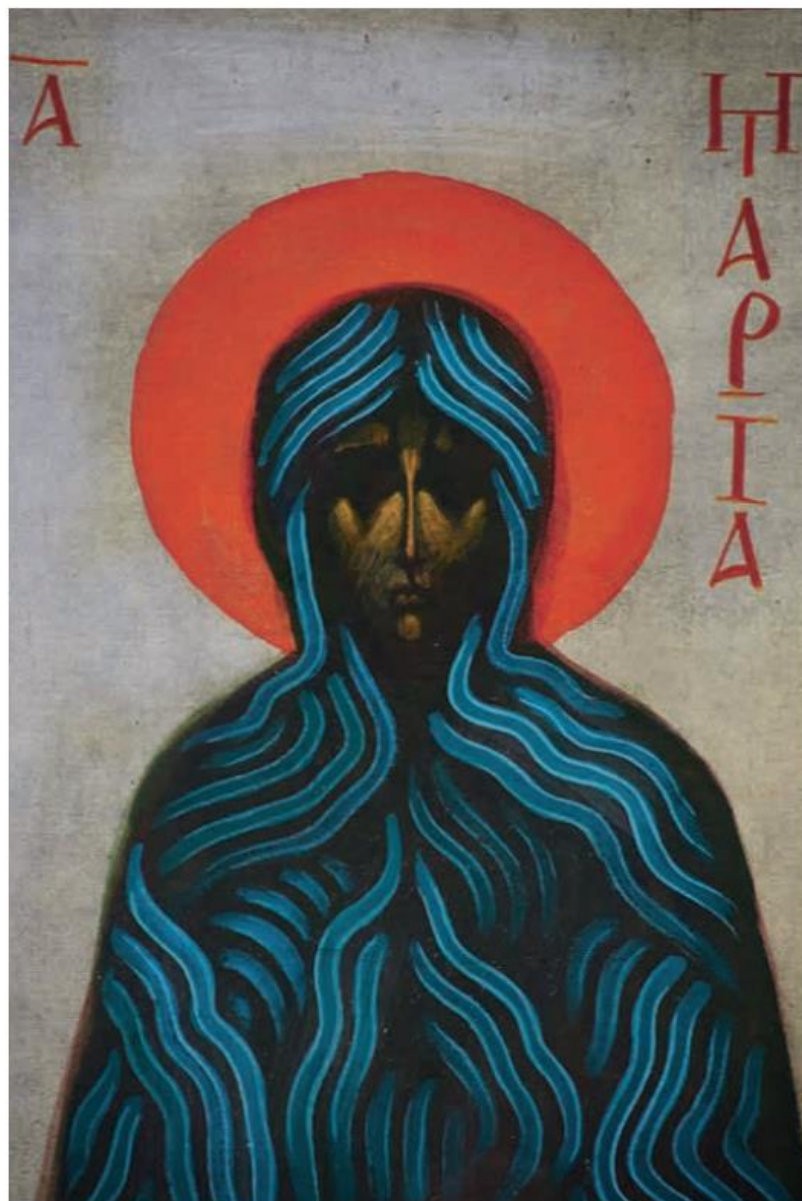

**Św. Wielki Męczennik
Jerzy Zwycięzca**

(...) Nie bójcie się tych, którzy zabijają ciało, a potem nic więcej uczynić nie mogą. (...) bójcie się Tego, który po zabiciu ma moc wtrącenia do gehenny ognistej. Tak, mówię wam: Tego się bójcie!

Łk 12, 4-5

Św. Maria Egipcjanka

Tonąc w otchłani zła
wyciągnęłaś swoje ręce,
Mario, do miłosiernego Boga
i On wszelkimi sposobami
poszukiwał Twego nawrócenia...

Kanon pokutny św. Andrzeja z Krety

Polichromia profesora Jerzego Nowosielskiego w dolnej kondygnacji cerkwi św. Jana Klimaka na Woli w Warszawie zasługuje na szczególną uwagę – jest bowiem drugą samodzielną polichromią Artysty (po cerkwi w Kętrzynie). Pierwotnie pomieszczenie było bardzo małe i malowidła miały pokrywać jedynie ścianę prezbiterium, dla której to właśnie Nowosielski zaprojektował odpowiednią kompozycję.

Ks. Adam Misijuk

Polichromia stanowi ogromne wyzwanie dla każdego artysty. Na obraz patrzymy jako na wydzieloną płaszczyznę. Gdy mamy do czynienia z architekturą, to wchodzimy do określonej zamkniętej przestrzeni i na wszystkich płaszczyznach (ścianach i suficie) widzimy obrazy. Zmysł wzroku pozwala nam widzieć coraz to inne przedstawienia. Musi to być przemyślana i harmonijna kompozycja, gdyż jesteśmy jakby „w środku obrazu”. Dodatkową trudność stanowi fakt, że projekt jest płaski i należy przenieść go do zamkniętego wnętrza, do zamkniętej przestrzeni. Jerzy Nowosielski opanował tę trudną sztukę w sposób doskonały. Wszystkie jego polichromie mają ściśle określony przekaz.

Ks. Henryk Paprocki

Niniejsza publikacja możliwa była dzięki wsparciu finansowemu:

Stowarzyszenia Wierni Tradycji Pokoleń

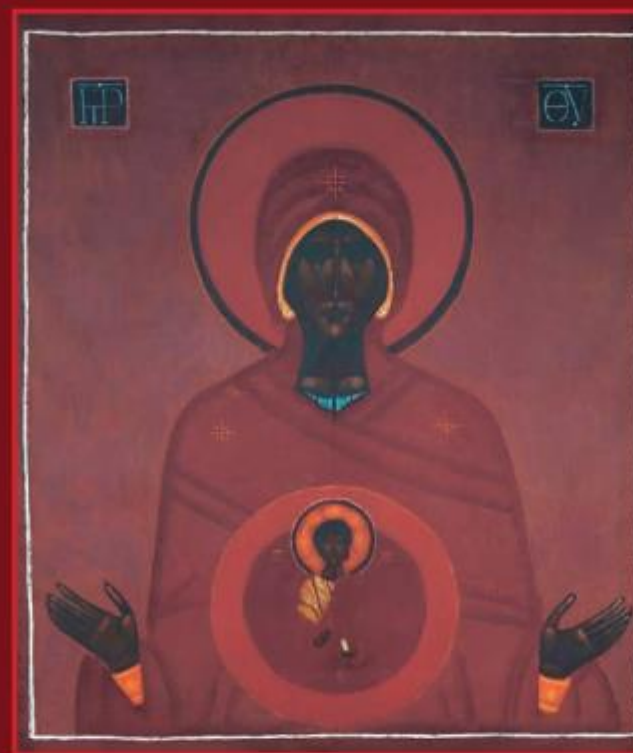
Banku Moneta

Nadleśnictwa Celestynów

Parafii Prawosławnej św. Jana Klimaka w Warszawie

Freski Jerzego Nowosielskiego w cerkwi św. Jana Klimaka

Freski
Jerzego Nowosielskiego
w cerkwi św. Jana Klimaka